

NÉPSZÁMLÁLÁS SZLOVÁKIÁBAN 2001-BEN

Szlovákiában az 1921-es népszámlálás 1,95 millió szlovákot, 650 ezer magyart, 90 ezer orosz, rutént és ukránt, 140 ezer németet és 73 ezer zsidót regisztrált. 1921 és 1991 között az ország lakosainak száma 3-ról 5,27 millióra növekedett.

A magyarok száma ugyanakkor 651 ezerről 567 ezerre, arányaiban a felére csökkent (21,7 %-ról 10,8 %-ra). A közismert politikai helyzet, a kilakoltatás és lakosságcsere következményeként a magyarok részaránya 1950-ben érte el eddigi mélypontját (354 532, 10,3%). A hangulat lecsitulása után az 1961-ben érthető a jelentős 150 ezer fős gyarapodás. Mérsékelt emelkedés jellemezte az 1970-es (552 006 magyar), 1980-as (559 490) és 1991-es (567 296) megtartott népszámlálásokat is, de az arányszámuk az összlakossághoz viszonyítva állandóan csökkent. 1991-ben. 1970 és 1991 között a szlovákok számának növekedése hatszorosa volt a magyar lakosság növekedésének!

Mint az az 1991-es népszámlálásnál várható volt az 1989-es „bársonyos forradalmat” követő társadalmi, gazdasági, szociálpolitikai változások, az „Európához való közeledés” befolyásolták Szlovákia népesedési folyamatait is. Csökkent a születések, növekedett az elhalálozások száma. Ez alól nem volt kivétel a szlovákiai magyarság sem. A népszaporulat a 90-es évek közepére érte el a minimumát, ugyanakkor csökkent a házasságkötések (7,6 ezrelékről 4,8 ezrelékre), növekedett a válások (1,5 ezrelékről 1,72 ezrelékre) száma.

A természetes szaporulat az 1990-es 25 370-ről 2000-re 2427 lakosra esett vissza. A szlovákiai magyarok mutatói még ettől is alacsonyabb értéket mutattak ki. 1990-ben 846-al, 1995-ben 450, 1999-ben már 823-ral haladta meg az elhalálozások száma a születések számát. S ehhez még (sajnos) hozzá kell számolni a „nemzetváltásból”, a vegyes házasságokból adódó veszteségeket is. Az előrejelzések 2001-re egyértelmű csökkenést jósoltak, s az, főleg a magyarok tekintetében be is következett.

A rövid történelmű önálló Szlovákiában (1993-ban kiáltották ki) 2001-ben rendezték meg az első hivatalos népszámlálást. *„Tisztelt lakosság, az ezredforduló idején a világ számos országában folytatnak népszámlálást. A nemzetközi szervezetek, de az egyes országok is nagy jelentőséget tulajdonítanak ennek. Szlovákia számára annál is fontosabb ez az esemény, mivel ez lesz az első népszámlálás az önálló*

szlovák államban.” – olvashattuk a Szlovák Statisztikai Hivatal által, a 2001-es népszámláshoz kiadott hivatalos íveken. A hagyományos statisztikai adatok megszerzése mellett ez adott különleges jelentőséget az eseménynek.

Számunkra természetesen az volt a legnagyobb kérdés hogy, hogyan alakul a szlovákiai magyar nemzetiség lélekszáma? A szakemberek már előtte megjósolták, hogy nagy valószínűséggel folytatódik a születések számának csökkenése úgy az összlakosság, mint a magyarok körében. Az ezt megerősítő eredmény ismeretében valószínűsíthető, hogy ez a következő években negatív értéket vesz fel. Nem számítottak lényeges változásokra az asszimilációs folyamatok nagyságrendjében sem, de jelezték azt is, hogy nem lehet számolni a korábban magukat más nemzetiségűnek valló magyarok visszatérésével sem. A legtöbb kérdőjelet a roma lakosság tényleges számának alakulása, pontosabban az jelentette, hogy milyen nemzeti hovatartozást vallanak be. A szlovákiai roma szervezetek már hónapokkal a népszámlálás időpontja előtt azért „kampányoltak”, hogy a romák ne féljenek magukat romáknak vallani. A meggyőzés egyik indoklása az volt, hogy nem mindegy, hogy mennyien lesznek, mert azt követően ennek arányában részesülhetnek majd támogatásokban. Az szinte bizonyos volt (a kampány hatására is), hogy a számuk emelkedni fog. Az azonban már egyáltalán nem volt egyértelmű, hogy ez mely nemzetiség kárára következik be. Főleg a szlovák nemzeti vonal képviselői örültek előre annak, hogy a romák emelkedésével jelentősen csökkenni fog a magyarok száma, mert a romák többsége eddig nemzetiségileg magyarnak vallotta magát.

Az egynyelvű népszámlálási nyomtatványok mellett eredetileg csak szlovák–magyar, szlovák–ruszin, szlovák–ukrán kérdőívek készültek el, de a romák tiltakozása után jóváhagyták a szlovák–roma ívek használatát is. A kétnyelvű ívek használatára azok a települések voltak jogosultak, ahol a nemzetiség száma a legutóbbi népszámlálás alapján elérte a 20 %-ot.

A parlament által 1998. május 12-én jóváhagyott, a 2001-es népszámlálásról szóló hatályos törvény meghatározta a népszámlálás módszerét is. A hatályos jogszabály értelmében minden lakosnak (leszámítva a diplomáciai immunitást élvező külföldi állampolgárok) köteles megadnia a kért adatokat. A kérdőíveket minden lakos saját magának (ha ez nem volt lehetséges, akkor egy általa felkért személynek, a fiatalok esetében törvényes képviselő, illetve valamelyik nagykorú hozzátartozó) kellett kitöltenie. Hangsúlyozták, hogy Szlovákia valamennyi polgára szabadon gyakorolhatja a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadságához való jogot. A számláló biztosok feladata az ívek kiosztása és összegyűjtése, ill. a felmerült kérdések megválaszolása volt.

Ennek ismeretében elvárható volt (lett volna), hogy a nemzetiségi, közöttük a magyar lakosság él a „szabadság” lehetőségével, s félelem nélkül ad számot nemzeti hovatartozásáról. Az általános eredmények ismertek, a minket leginkább érdeklő magyarok létszáma, sajnos számottevően csökkent.

A „nemzetiség” fogalmán a felmérés definíciója szerint a polgár nemzeti vagy valamelyik etnikai csoporthoz való tartozását értették. Mindenki szabadon dönthetett a hovatartozásáról. A 15 év alatti gyermekeknél a szülők nemzetiségét írták be. Eddig nem találtam külön kimutatást arról, hogy a „kétnemzetiségű” szülők esetében mit írtak be. A Statisztikai Hivatal által közzétett megjegyzések szerint a mutató értékét az egyes lakosok szubjektív nézete és meggyőződése befolyásolja. Hatással vannak rá a történelmi, kulturális, társadalmi és politikai feltételek, s nem utolsósorban a vegyes családok helyzete a népszámlás időpontjában. A lakos élete alatt a nemzetiségét szubjektív okok miatt megváltoztathatja.

2001-ben Szlovákia lakosainak közül 85,8 % vallotta magát szlováknak, ami 1991-hez viszonyítva (85,3) 0,5%-os növekedést jelent, a magyar lakosok számaránya 9,7 %, ami közel 1%-os csökkenést jelent (10,8%), emelkedett (de nem a várt mértékben) a romák száma 1,7 %-ra (1991-ben 1,4) és a csehek száma is 0,8 % -ra (1991-ben 1,0). Csaknem az ötszörösére emelkedett azok száma, akik valamilyen ok miatt nem adták meg a nemzetiségüket (1%; 1991: 0,2 %)

Szlovákia lakosainak nemzetiségi összetétele 2001 és 1991-ben % ban kifejezve

Nem	Nemzetiség									
	Szlovák	Magyar	Roma	Ruszin	Ukrán	Cseh	Német	Lengyel	egyéb	?
2001										
Férfi	85,8	9,6	1,8	0,5	0,2	0,7	0,1	0,0	0,3	1,1
Nő	85,8	9,8	1,6	0,4	0,2	0,9	0,1	0,1	0,2	0,9
Együtt	85,8	9,7	1,7	0,4	0,2	0,8	0,1	0,0	0,2	1,0
1991										
Férfi	85,8	10,6	1,5	0,3	0,2	0,9	0,1	0,0	0,2	0,2
Nő	85,5	10,9	1,4	0,3	0,3	1,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Együtt	85,7	10,8	1,4	0,3	0,3	1,0	0,1	0,1	0,2	0,2

A nemzetiséghez szorosan kapcsolódik az anyanyelv szerinti kimutatás is. A „anyanyelv” fogalma alatt azt a nyelvet értették, amelyen a kérdezett állampolgár gyermekkorában a szüleivel beszélgetett. Az eredményhez (is)

fűzött magyarázat szerint ez nemzetiségi (és történelmi) tekintetben is a polgárok nemzetiségi gyökereit érzékelteti, de legalább is elvileg nem utal az állampolgárok saját, szubjektív véleményére, ill. az élete folyamán vállalt változásokra.

2001-ben a szlovákiai lakosok 83,9 % vallotta magát szlovák anyanyelvűnek, ami 0,4 %-al kisebb, mint 1991-ben volt (84,3 %). Ennél csaknem kétszeres mértékben csökkent a magyar anyanyelvűek száma 11,5 %-ról (1991) 10,7 %-ra (2001). Emelkedett a roma anyanyelvű lakosok száma 1,5 %-ról (1991) 1,8 %-ra (2001). Ez esetben is emelkedett azok száma is, akik anyanyelve nem volt megállapítható, vagy azt nem jelölték meg. 0,2 %-ról (1991) 1,2 %-ra (2001).

Szlovákia lakosainak összetétele %-ban anyanyelvi hovatartozásuk szerint
2001-ben és 1991-ben

Nem	Nemzetiség									
	Szlovák	Magyar	Roma	Ruszin	Ukrán	Cseh	Német	Lengyel	egyéb	?
2001										
Férfi	84,0	10,5	1,9	1,0	0,1	0,8	0,1	0,0	0,2	1,3
Nő	83,7	10,8	1,8	1,0	0,2	1,0	0,1	0,1	0,1	1,1
Együtt	83,9	10,7	1,8	1,0	0,1	0,9	0,1	0,1	0,2	1,2
1991										
Férfi	84,5	11,4	1,5	0,9	0,2	1,0	0,1	0,0	0,1	0,2
Nő	84,1	11,7	1,4	0,9	0,2	1,1	0,2	0,1	0,1	0,2
Együtt	84,3	11,5	1,5	0,9	0,2	1,1	0,1	0,1	0,1	0,2

Érdekes összehasonlítani a nemzetiség és anyanyelv szerinti megoszlását. Közel 9500 szlovák anyanyelvű lakos vallotta magát magyarnak és valamivel több, mint 55 ezer magyar anyanyelvű szlováknak. Elgondolkoztató a roma anyanyelvűek megoszlása, akik közül majd 38 ezren vallották magukat szlovák és alig többen, mint kétezren magyar anyanyelvűnek. Ez ellentmond a fentebb ismertetett feltételezésnek, hogy a romák többsége magyarnak vallja magát. Igaz a mindennapi gyakorlat most is azt mutatja, hogy sok roma nem vallja magát romának...

A magyarok fogyatkozása kézzelfoghatóan kimutatható a losonci, nagykürtösi és rimaszombati járásokban is.

A losonci járásban számbelileg a legnagyobb veszteséget a két város, Losonc (1117) és Fülek (496) könyvelheti el. Mindkét városban csökkent az

összlakosok lakosok száma¹, Losoncon jelentősen emelkedett az többi nemzetiség, pl. a külön nem tárgyalt romák száma. (Bolgárom és Miksi esetében a különbség nem meghatározó, mert ezek a községek csak 1991. után önállósodtak.). Számbeli emelkedés mutatható ki többek között Béna, Csoma, Sávoly, Keresztúr esetében, azonban ha ezt az összlakossághoz viszonyított arányokban vizsgáljuk, akkor növekedés mindössze egy községben, Csomán mutatható ki.

**Szlovákok és magyarok nemzetiségi megoszlása a losonci járásban
1991-ben és 2001-ben²**

Település	1991				2001				Különbség			
	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	SZ	E
Béna	572	535	35	2	607	549	36	22	35	14	1	20
Bolgárom	0	0	0	0	287	242	15	30	287	242	15	30
Bolyk	617	204	412	1	669	169	487	13	52	-35	75	12
Bozita	550	56	475	19	529	45	473	11	-21	-11	-2	-8
Csákányháza	927	830	79	18	931	669	100	162	4	-161	21	144
Csoma	523	374	77	72	524	409	84	31	1	35	7	-41
Fülek	10451	7064	2956	431	10198	6568	3079	551	-253	-496	123	120
Fülekkovácsi	836	525	302	9	898	494	348	56	62	-31	46	47
Fülekpüspöki	1106	909	163	34	1110	861	211	38	4	-48	48	4
Galsa	512	340	164	8	557	310	212	35	45	-30	48	27
Ipolynyitra	250	168	72	10	273	105	134	34	23	-63	62	24
Jelsőc	212	91	116	5	257	88	147	22	45	-3	31	17
Kalonda	238	182	53	3	239	152	74	13	1	-30	21	10
Losonc	28861	4830	23272	759	28332	3713	23127	1492	-529	-1117	-145	733
Miksi	0	0	0	0	270	72	191	7	270	72	191	7
Mucsiny	655	336	303	16	688	202	458	28	33	-134	155	12
Nagydaróc	641	501	135	5	621	455	145	21	-20	-46	10	16
Panyidaróc	693	367	307	19	729	336	380	13	36	-31	73	-6
Perse	205	188	15	2	195	177	16	2	-10	-11	1	0
Pilis	222	132	90	0	224	115	106	3	2	-17	16	3
Ragyolc	1655	1274	353	28	1600	1154	364	82	-55	-120	11	54
Rapp	856	475	364	17	932	414	433	85	76	-61	69	68
Sávoly	549	467	71	11	560	471	79	10	11	4	8	-1
Síd	1106	941	81	84	1162	837	107	218	56	-104	26	134
Sőreg	602	558	44	0	538	483	53	2	-64	-75	9	2
Terbeléd	918	302	611	5	978	247	694	37	60	-55	83	32

¹ Több 1991-ben hozzájuk tartozó község azóta önállósodott. Pl Bolgárom, Pinc

² M – magyar, SZ – szlovák. E – egyéb

Település	1991				2001				Különbség			
	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	SZ	E
Vilke	895	535	343	17	908	463	406	39	13	-72	63	22
Keresztúr	197	43	152	2	205	44	157	4	8	1	5	2
Pinc	276	148	127	1	259	125	131	3	-17	-23	4	2

A magyarság 10%-tól nagyobb arányú csökkenést kimutató községek, a városok, valamint a növekedést kimutató községek listája a losonci járásban

Település	1991			2001			Különbség		
	M	S	E	M	S	E	M	S	E
Ipolynyitra	67,20	28,80	4,00	38,46	49,08	12,45	-28,74	20,28	8,45
Mucsiny	51,30	46,26	2,44	29,36	66,57	4,07	-21,94	20,31	1,63
Csákányháza	89,54	8,52	1,94	71,86	10,74	17,40	-17,68	2,22	15,46
Síd	85,08	7,32	7,59	72,03	9,21	18,76	-13,05	1,88	11,17
Kalonda	76,47	22,27	1,26	63,60	30,96	5,44	-12,87	8,69	4,18
Rapp	55,49	42,52	1,99	44,42	46,46	9,12	-11,07	3,94	7,13
Galsa	66,41	32,03	1,56	55,66	38,06	6,28	-10,75	6,03	4,72
Losonc	16,74	80,63	2,63	13,11	81,63	5,27	-3,63	0,99	2,64
Fülek	67,59	28,28	4,12	64,40	30,19	5,40	-3,19	1,91	1,28
Csoma	71,51	14,72	13,77	78,05	16,03	5,92	6,54	1,31	-7,85

Nézzük meg a nagyobb szlovákiai városok helyzetét. A magyarok száma Trencsény (!) kivételével mindenütt csökkent. Úgy számában, mint arányában. Az élen Pozsony és Kassa állanak. Mindenütt emelkedett az „E-egyéb” nemzetiségűek száma, közülük magasan kiemelkedik Kassa.

Szlovákok és magyarok nemzetiségi megoszlása néhány szlovákiai városban
1991-ben és 2001-ben

Település	1991				2001				Különbség				
	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	%	SZ	E
Pozsony	442197	20312	401848	20037	428672	16451	391761	20460	-13525	-3861	-0,76	-10087	423
Kassa	235160	10760	212659	11741	236093	8940	210340	16813	933	-1820	-0,79	-2319	5072
Párkány	13347	9804	3310	233	11708	8048	3294	366	-1639	-1756	-4,72	-16	133
Érsekújvár	42923	13350	28680	893	42262	11632	29446	1184	-661	-1718	-3,58	766	291
Komárom	37346	23745	12680	921	37366	22452	12960	1954	20	-1293	-3,49	280	1033
Losonc	28861	4830	23272	759	28332	3713	23127	1492	-529	-1117	-3,63	-145	733
Vágsellye	24776	5413	18974	389	24564	4392	19583	589	-212	-1021	-3,97	609	200
Rimaszombat	24771	9854	14256	661	25088	8846	14873	1369	317	-1008	-4,52	617	708
Galánta	16978	6890	9810	278	16365	6022	9877	466	-613	-868	-3,78	67	188
Léva	33991	5165	28126	700	36538	4469	30997	1072	2547	-696	-2,96	2871	372

Település	1991				2001				Különbség				
	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	SZ	E	Össz.	M	%	SZ	E
Rozsnyó	18647	5826	12271	550	19261	5162	13343	756	614	-664	-4,44	1072	206
Dumaszerdahely	23236	19347	3354	535	23519	18756	3588	1175	283	-591	-3,51	234	640
Tornalja	8185	5547	2270	368	8169	5076	2432	661	-16	-471	-0,41	162	293
Nagykapos	9421	6007	3251	163	9760	5561	3506	693	339	-446	-6,78	255	530
Nyitra	89969	1777	86257	1935	87285	1489	83285	2511	-2684	-288	-0,27	-2972	576
Királyhelmec	7963	6400	1301	262	8031	6179	1515	337	68	-221	-3,43	214	75
Ággyróce	14232	457	13054	721	13466	291	12405	770	-766	-166	-1,05	-649	49
Szepsi	8796	4322	4174	300	9525	4158	4847	520	729	-164	-5,48	673	220
Töketerebes	20675	445	18647	1583	22342	390	19407	2545	1667	-55	-5,63	760	962
Nagymihály	38823	169	37534	1120	39948	132	37777	2039	1125	-37	-0,10	243	919
Túrócszentmárton	58393	158	56177	2058	60133	144	57072	2917	1740	-14	-0,03	895	859
Trencsén	56828	144	54573	2111	57854	164	55131	2559	1026	20	0,03	558	448

A népszámlálás eredményeit összegezve annak a magyarság szempontjából egyetlen pozitív eleme van. Szlovákiában a nemzetiségek közül továbbra is a magyarok létszáma a legnagyobb, s ezért továbbra sem hagyható ki semmilyen politikai és társadalmi folyamatból. A magyarság számbeli csökkenése azonban egyértelműen túllépte az előzetes várakozásokat. Az eredményeket elemző szakemberek minden bizonnyal keresik, s talán meg is találják az ok-okozati összefüggéseket. A folyamatosnak is mondható fogyatkozást azonban ez aligha állítja meg. Ehhez a „személyi szabadság” mellett politikai és társadalmi békére, a „magyar kártya” megszüntetésére, s ami szerintem mindennél fontosabb, a nemzeti tudat megerősítésére van szükség. Az, hogy a magukat magyarnak valló lakosoknak ne kelljen félnie, reszketnie akkor, ha Szlovákia állampolgáraként megvallja, hogy ő egy 15 milliós nemzet része. Tíz év múlva - reménykedve, hogy már az Európa Unió részeként – kiderül, milyen tíz évet hagyott maga után az ország lakossága.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Szlovák Statisztikai Hivatal által közzétett statisztikai adatok

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001. Národnostné zloženie obyvateľstva ŠÚSR Bratislava, 2001

A magyarlakta települések magyar és szlovák nemzetiségű lakosságának megoszlása az 1991-es és a 2001 népszámlálás alapján. Új Szó, 2002. február 1. Gondolat – melléklet